

100
100

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ КНИГОЗНАВСТВА

Л. БИКІВСЬКИЙ

**БІБЛІОТЕЧНА
СПРАВА
В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ**

КИЇВ—1925

В48 795

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ КНИГОЗНАВСТВА

Л. БИКІВСЬКИЙ

БІБЛІОТЕЧНА
СПРАВА
В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ

271910dk

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТОВЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

КИЇВ—1925

[02(43.7)]

Відбитка з „Бібліологічних Вістей“ № 1-2 (8-9) за 1925 рік.

Київський окрліт № 11328

Київ. Друк. Півд.-Зах. зал. ім. Леніна Тираж 250 прим. Звк. № 1553—25.

Одною з таких країн, де бібліотечна справа поставлена дуже гарно, де при організації бібліотек використовується весь попередній досвід, у цій царині інших культурних народів Зах. Європи та Півн. Америки—є Чехія.

Ця власне причина й спонукує нас розпочати систематичне ознайомлення з закордонним бібліотекарським життям перш за все інформацією про постановку цієї справи в Чехословацькій Республіці.

В поданій замітці постараємося в конспективних формах змалювати організаційний бік чеської бібліотечної справи, для чого по-слідовно спинемося на питаннях: 1) бібліотечному законодавстві, 2) освіті, 3) організаціях, 4) з'їздах, 5) музеї, 6) статистиці, а на прикінці подамо огляд сучасної чеської бібліотечної літератури.

Законодавство. Над історією бібліотечної справи в Чехії до заснування Чехословацької Республіки (в 1918 р.) спинятися не будемо, одсилаючи читачів до відповідних матеріалів з історії Чехії взагалі та чеської бібліотеч. справи зокрема. (Джерела: 1) Dr. I. Weber. *Zakládání a vedení veřejných knihoven.* 1920. Časlav. Стор. 13—17, 2) Dr. Wolf. *Dějiny knihoven v Čechách.* Praha. 1924, 3) Dr. Wolf. *Dějiny lidových knihoven v Čechách do r. 1848.* Praha. 1924. та 4) L. Živný. *Veřejné knihovny, jejich vývoj a správa.* 1919. Praha. Стор. 33—34.).

Зазначимо лише коротко, що до того часу (1918 р.) громадська бібліотечна справа в чеських землях зовсім не була нормована законом, хоч в чеському сеймі був внесений вже р. 1901 проєкт депутата Dr. Pírpicha, а р. 1908 депутата Dr. Koernera, а в моравському сеймі р. 1907 проєкт депутатів Budínského і Votruby, про видання закону про громадські б-ки. Рівно-ж IV і V чеські освітні з'їзди тоді також домагались видання відповідного закону. (Джерела: 1) *Snaz Osnětový. Pro uzakonění lidových knihoven.* Praha. 1906 та 2) Fr. Fajer. *Veřejné knihovny u Čechách, na Moravě a ve Slezsku r. 1921.* Praha. 1923. стор. 6).

Швидко після заснування чесько-словацької республіки ця справа була поставлена на міцний правний ґрунт. Дня 22 липня 1919 р. парламент ухвалив закон про публічні б-ки в громадах. Розпорядженням влади від 5. XI. 1919 р. цей закон був введений в життя краю. В ньому детально за пактами були обговорені такі справи: 1) завдання й характери публічних б-тек, 2) б-ки національних меншостей, 3) приміщення б-ки, 4) внутрішнє її урядження, 5) пересувні публічні б-ки, 6) умови вypoзичання, 7) заснування публічної б-ки, 8) утримання б-ки, 9) відносини її до інших б-тек, 10) бібліотечна рада, 11) бібліотекар та його кваліфікація, загальна й фахова, 12) центральна б-ка, 13) догляд над публічними б-ками, 14) відхилення від закону на Словащині та 15) коли розпорядження вступає в силу.

Закон і розпорядження згодом були доповнені „Наказом Міністерства Освіти“ від дня 15. II. 1920 р. ч. 24.324 „про управління публічними бібліотеками громад“ і „Наказом влади республіки“ від дня 9. VII. 1921 р., котрим остаточно, в трохи зміненому вигляді все це законодавство приводилося в рух.

Згідно з § 60 розпорядження ч. 607 від 1919 р., тимчасові одхилення від бібл. закону для Словаччини мають бути встановлені окремим наказом.

На підставі закону від 22 липня 1919 р. ч. 430, видала адміністрація Підкарпатської України дня 1 жовтня 1921 р. (Див. „Úřední Noviny“ річн. III, ч. 13, від 2 жовтня 1922 р.) оголошення, котрим наказується, щоб кожна громада з ініціативи й з поміччю належних її урядів заснувала публічну б-ку, що має внутрішню вартість з освітньо-науковою й забавною лектурою. (Джерела: 1) Dr. I. Weber. Zákon knihovní ze dne 22. VII. 1919. Proveděcí vládní nařízení. Upravil v překlední tabulky Dr. I. Weber, 2) Příručka pro veřejné knihovny. Vydání A. 1921. Praha. стор. 60—70. 3) Vilem, Kloubek. Obecní zřízení. A. Praha. 1922. стор. 626—650, 4) Vynos ministerstva školství a národní osvěty zedne 23. VI. 1923 č. 13489/IV. „Časopis československých knihovníků“. Praha. 1923 č. 8—9. стор. 182—184.)

Із вищенаведених законів і наказів випливають такі приписи про публічні б-ки: кожна громада обов'язана заснувати у себе публічну б-ку.

Повинність ця встановлена абсолютно, цеб-то громада мусить заснувати б-ку без огляду на вплив, який матиме це на фінансове становище громади і не дивлячись на те чи бажають громадяни, чи ні. (Жадного голосування громадян в цій справі немає). Лише терміни, до яких громади мусіли виконати цю повинність були встановлені з увзглядненням розмірів громад, так що до 31. XII. 1921 р. мали бути засновані б-ки в усіх громадах, де існує громадська школа, до 31. XII. 1924 р. в громадах, що мають 300 мешканців, але не мають школи, і до 31. XII. 1929 р. в усіх менших громадах. До того часу мусить бути б-ка в кожній громаді.

В громадах з національними меншостями повинна бути заснована для меншости або окрема б-ка, або відділ при загальній б-ці, як що тої меншости є понад 400 осіб і як що там є громадська школа для тої меншости.

Громадські б-ки можуть засновуватися подвійним способом: або громади самі заснують окрему б-ку, або як що в тій громаді функціонує вже яка небудь б-ка кількістю не менше, як в 300 том., то підпомагають їй, як що не хочуть, або не можуть її перейняти на себе. Успільнювати не можна шкільних бібліотек, військових, манастирських, строго наукових або фахових; можна з ними найбільше умовитись в справі взаємного випозичання. Видатки для заснування й ведення б-ки несе громада, включаючи їх в свій кошторис. Закон виходить із засади, що б-ку повинно утримувати громадянство само. Розміри відповідного пункту в кошторисі определяються кількістю мешканців в громаді. Початкова кількість книжок в кожній б-ці мусить бути не менше, як 50 кн. одиниць.

Догляд за належною діяльністю публічних б-тек належить міністерству освіти, яке також вирішує остаточно й всі інші спірні питання в цих справах. (Див. Dr. Fr. Fajér. Veřejné Knihovny v Čechách, na Moravě a na Slezsku r. 1921. Praha. 1923, стор. 6—7).

Чеське бібліот. законодавство тішиться успіхом не тільки в краю, але й поза межами його. Так, новий закон про публічні б-ки в Канаді перейняв де-які засади чеського закону (Див. часопис „Naše Kniha“ за 1922 р. Praha, ч. 2, стор. 23).

Чеське бібліот. законодавство вплинуло також і на організацію бібліот. справи в Польщі. (Див. F. Czerwiński. *Polityka biblioteczarska w kraju w stosunku do bibliotek publicznych i powszechnych. „Oswiata Pozaszkolna“*, ч. 4, за 1921 р. Warszawa, стор. 129—142).

Нині після кількарічного функціонування закону в Чехії, на Мораві і на Шлезку, виготовляється його новелізація в тому напрямі, щоб більш правно й фінансово підперти згадані б-ки. (Джерела: 1) „*Naše Kniha*“, Praha, 1922, ч. 2, стор. 23. 2) *Zákon o veřejných knihovnách. „Časopis československých Knihovníků“*. Praha. 1922, ч. 1—3 стор. 23, 3) V. Vagner. *K novelisaci zákona o veřejných knihovnách. idid.*, 1922, ч. 6—7, стор. 11—15. 4) Fr. Lipš. *Několik poznámek k článku V. Vagnera, k novelisaci zákona o veřejn. knihovnách. Idid.* 1922. ч. 10, стор. 4—5).

Освіта. Засновуючи на підставі вище поданих законів масовим шляхом публічні б-ки, республіка подбала також і про належне обслуговування та керівництво цими бібліотеками. З цією метою заведено елементарне середнє та високе бібліотечне шкільництво.

Елементарні відомості з обсягу бібліотекознавства подають численні неперіодичні, тижневі, місячні й т. и. бібліотекарські курси, що відбуваються щороку переважно літом в різних місцевостях держави (Багаті відомості про ці курси подаються в часопису. „*Časopis československých Knihovníků*“. Praha за 1922 і 1923 pp.).

Середню бібліот. освіту можна набути на двохрічних державних бібліотекарських школах. Одна школа з німецькою викладовою мовою знаходиться в м. Усть (над Лабою), а друга з чеською в Празі. Ця остання заснована в 1920 р., підпорядкована безпосередньо міністерству освіти і згідно зі статутом має дати бібліотекареві теоретичну й практичну фахову освіту. До школи приймаються особи з середньою освітою, не молодші 17 років, після вступних іспитів. Навчання провадиться безкоштовно, після півдня, один рік, що складається з двох семестрів.

На обох семестрах викладаються такі дисципліни:

1) Бібліотеки й читальні, їх класифікація, історія і сучасний стан чеської і чужоземної бібліотечної справи, 2) Чеське бібліотечне законодавство й чужоземне, 3) Закон про друк, обов'язкові примірники, 4) Керування бібліотекою, 5) Загальна каталогізація (включаючи сюди мапи й ноти), 6) Спеціальна каталогізація (рукописів, кореспонденції, першодруків, ритин), 7) Книгарський асортимент, 8) Чеська й чужа бібліографія, міжнародні бібліографічні системи, 9) Історія друку в Чехії і за кордоном, інтролігаторство, графічна техніка, переховування і відновлення книжок.

Лекції сполучені з історичними вступами, бібліографією предмету і виравами. Час од часу улаштовуються про окремі питання спеціальні лекції.

В кінці року відбуваються писані й усні іспити. Абсольвенти одержують після складення іспитів бібліотекарський диплом. Міністерство уділяє щорічно слухачам инколи певну кількість стипендій. (Джерела: 1) *Státní Škola Knihovnická. Sbírka nařízení a předpisů*. Praha. 1920. 16°. 12 стор., 2) Вищезгадана брошура Dr. I. Weber'a, 3) *Německá státní škola knihovnická*. Див. часописи: „*Naše kniha*“. 1922, ч. 2, стор. 21, та „*Časopis československých Knihovníků*“, за 1922 і 1923 pp.).

Висока бібліотекарська освіта дається на катедрі бібліотекознавства при філософічному факультеті Чесько-Словацького Університету в Братиславі. Цьому питанню в одному з ближчих чисел „Бібл. Вістей“ присвятимо спеціальну статтю й тому тепер над цим не будемо спинятися.

Окрім того, бібліотекознавство викладається в різних школах і курсах як фахового, так і загального характеру.

Нарешті чеське міністерство освіти заводить виклади бібліотекознавства, як обов'язковий предмет в учительських інститутах. За більш детальними відомостями в цій справі одсилаємо читачів до часопису „Česká Osvěta“, Praha, 1923, число 14.

Організації. Зразковій постановці бібліотечної справи в Чехії в значній мірі допомагають фахові бібліотекарські організації, до яких треба віднести: 1) союз чеських бібліотекарів в Чехословаччині та 2) союз німецьких бібліотекарів в Чехословаччині.

Союз чеських бібліотекарів був закладений ще до війни, яка на де-який час припинила його діяльність. В кінці 1921 р. він відновив свою працю під назвою „Spolek československých knihovníků a jejich přátel“.

Згідно зі статутом завдання союзу є всебічне плекання бібліотекознавства в Чехословацькій Республіці. Союз широко охоплює життя чеських бібліотекарів, являючись не лише ідеологічною, але й професійною організацією. Він дбає про фахову кваліфікацію своїх членів і про їх матеріальну забезпеченість, впливаючи з цією метою на відповідні урядові чинники та приймає участь в розроблюванні бібліотечного законодавства. (Див. „Stanovy spolku československých knihovníků a jejich přátel“. Praha. 16°. 12 стор. (s. a), рівнож і статтю: „Ze spolku čsl. knihovníků“ v Praze в часопису „Časopis čsl. knihovníků“. Praha. 1922, ч. 1—3, стор. 38—40).

Від р. 1922 союз видає 10 разів на рік свій орган „Časopis československých knihovníků“, книжками до 60 стор., in 8°.

Поруч з чеським, в кінці 1921 р., зорганізувався також союз німецьких бібліотекарів в Чехії. Головним осередком союзу є місто Усть над Лабою. Завданням союзу є захищати духовні і соціальні інтереси німецьких бібліотекарів у Чехії. Своєю найближчою метою союз визначив видавати фаховий часопис і заснувати публічну пораду для німецьких бібліотек, при чому мають на увазі головним чином публічні б-ки громад і відповідну фахову освіту самих бібліотекарів у цих бібліотеках. („Z německého spolku knihovníků v Československa“, див. „Časopis Čsl. knihovníků“, за 1922 р. ч. 1—3, стор. 40—41).

З'їзди. Союз чеських бібліотекарів за короткий порівнюючи час свого існування влаштував вже два бібліотечних з'їзди.

Перший з'їзд відбувся в Празі 1—2 липня 1922 р. Окрім загальних рефератів на з'їзді працювало три секції: бібліотек громадських, наукових та урядово-адміністративних. Були зорганізовані для членів з'їзду оглядини старовинної б-ки Страговського монастиря в Празі і празької міської б-ки.

З'їзд перевів велику працю і наочно довів що бібліотечне життя в Чехії за останній час дуже зросло і зробило значний поступ у багатьох відношеннях.

Тексти рефератів, витяги з дебат, проєкти й резолюції будуть в скорому часі видані окремим збірником, як перший том „Бібліотеки часопису чеських бібліотекарів“ (Джерела: Knihovnícký sjezd. „Časopis československých knihovníků“ за 1922 р. ч. 4—5 (стор. 36), ч. 6—7 (стор. 36) та ч. 8—9 (стор. 29).

Другий з'їзд відбувся 17 червня 1923 р. в місті Оломоуці. На з'їзд прибуло біля 50 представників від бібліотек, бібліот. рад та бібліот. організацій.

Збори постановили, щоб що-року скликався подібний з'їзд, який-би займався певною наперед окресленою темою. Темою чергового з'їзду буде: „Соціальне та екзистенційне питання чехословацьких

бібліотекарів“ (Див. статтю Dr. Frant, Páta. Sjezd Československých knihovníků v Olomouci. „Časopis čsl. knihovníků“. Praha, 1923 ч. 1—3, стор. 102—109).

Музей. В 1922 р. союз чеських бібліотекарів заснував у Празі музей і архів бібліотекознавства. В заклику до громадянства й бібліотекарів сказано, що музей просить надсилати йому все, що тільки має відношення до бібліотекознавства, зокрема взірці каталожних карток, каталогів, інвентарів, фотографій приміщень бібліотек і читалень, відчити бібліотек і т. п. Особливу увагу звертає музей на бібліотечні відчити, вважаючи, що в них заховується для майбутнього великий культурний матеріал. (Джерела: 1) Dr. Thor. Knihovnické museum, див. „Kniha“ за 1919/20 р. Praha, а 2) також „Časopis čsl. Knihovníků“ за 1922 і 1923 рік, особливо ч. 1—3 за 1922 р.).

Статистика. Всі б-ки в Чехії подають щорічно своїй зверхності детальну за встановленою одноманітною формою відчитність. На підставі її відповідні уряди, а також центральні статистичні уряди подають в цифрах картину бібліотечного життя та його руху в Республіці.

Другим не менш важним джерелом є дані періодичних переписів бібліотек.

Перші приватні відомості про народні б-ки в кол. Австрії, а в тому числі й Чехії, знаходимо у Pizzal'a (Див. далі). Він нараховує в „німецько-слов'янських коронних землях“ на 1847 рік 2.735 фарних і деканатських бібліотек з 553.000 томів. Про наукові б-ки відомостей у нього не знаходимо.

Перший офіційний перепис б-тек в кол. Австрії, а також в Чехії був переведений в 1871 р., про стан їх на 1870 рік. Відомості про цей перепис і цифровий матеріал знаходимо в праці згаданого Josef'a Pizzal'a „Stand der Bibliotheken der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder zu Ende des Jahres 1870“, котра була видана в XX річн. „Mitteilungen aus dem Gebiete der Statistik“ (у Відні, pp. 1873 і 1874).

Перепис охопив лише 600 бібліотек, переважно наукових або фахових. Народних бібліотек він майже не торкнувся.

Другий перепис бібліотек в Чехії за р. 1897 перевів Краєвий Статистичний Уряд Чеського Королівства. Наслідки були опубліковані в „Zpráva čh Zemského Statistického úřadu Království Českého“, том III, зошит 2. (Praha 1901) з текстом Dobr. Krejčího.

Об'єктом перепису були лише б-ки адміністровані, утримувані або підпірані краєм, повітами або громадами. Шкільні б-ки й урядові, хоч-би й були утримувані та адміністровані самоуправними корпораціями, в перепис не попали, а лише б-ки загально-приступного і загально-освітнього характеру.

Нараховано було тоді всього 271 б-ка, (з них 240 чеських з 170.908 томами, 29 бібліотек німецьких з 25.037 томами та 2 б-ки утраквістичних з 253.699 том.). З яких народних бібліотек було 267 (з них чеськ. 239, нім. 28) з 193.380 томами, наукових і фахових 4 (1 чеська, 1 німецька, 2 утраквістичних) з 256.264 томами.

Третій перепис про стан народних бібліотек в Чехії на 31/XII 1905 р. перевела та-ж сама канцелярія в 1906—1909 pp. і поширила його на всі загально-приступні б-ки. Хоч все таки і на цей раз б-ки були досліджені нерівномірно. Найбільше уваги, цілком природно, було присвячено б-кам, що провадилися, утримувалися і яким допомагали організовані самоуправні корпорації. Такі б-ки в виданій згодом праці про перепис були виділені в першу групу. Такому-ж детальному дослідженню підпали й великі б-ки, що мали не менше

як 500 том. і були загально-приступними, хоч самоврядуючими корпораціями не підтримувались. Ці б-ки утворили II групу. Нарешті III групу складали інші загально-приступні б-ки (малі, яких ніхто не підтримує), про які були подані скорочені відомості (лише: назва, місце перебування, кількість томів і читачів).

Результати перепису опубліковані в „Zprávacích Zemského Statistického úřadu“, том XIV, зшиток 1, під назвою „Všeobecně přístupné knihovny, čítárny a musea, stála zřízená divadla a jeviště v Království Českém r. 1905“ v Praze. 1910 стор. CLXXIX + 205 + 4 картограми. До цифрового матеріалу додано вичерпуючий охоплюючий текст Dr. Jan'a Auernhan'a, в якому подані конспективно наслідки перепису з р. 1897, статистика публічних бібліотек чужих держав (особливо Німеччини) і австрійських земель. Але на жаль, ця статистика, зі слів чеських учених, не є повною, особливо що до нім. бібліотек. Неповно і навіть зовсім не переписані б-ки в 36 повітах. (після відомостей Dr. Fr. Fajera).

Четвертий перепис про стан бібліотек в 1910 р., був переведений в 1911—1913 рр. Він відбувся на тих-же засадах, що і в році 1905 і охопив так само всі загально-приступні б-ки.

Відрізнявся від попереднього тільки тим, що II група бібліотек на цей раз була досліджена детальніш, а також зареєстровані були ще б-ки різних товариств.

Результати перепису оголошені так само в „Zprávacích Zemského Statistického Úřadu“, том XXII, зшиток 1. Praha. 1914. 8°. 72 + 185 стор.

П'ятий перепис було переведено на Мораві і в Шлезьку 15 березня 1919 р.

Наслідки перепису були опубліковані в „Věstník'u ministerstva školství a národní osvěty“, ročn. I, 1919, стор. 288, а текстову обробку цифрового матеріалу подав Rudolf Balaš в „České Osvětě“ річн. XV, 1919, стор. 113.

Об'єктом перепису були народні б-ки, гурткові і всім приступні б-ки (цеб-то і не членам гуртків). (Див. таб. 1).

Шостий перепис перевів, в Чехії, на Мораві і Шлезьку на 31 грудня 1920 р., державний статистичний уряд на підставі бібліотечного закону ч. 430 від 1919 р.

Результати перепису опубліковані в „Zprávacích Státního úřadu statistického“, річник 1922, чч. 44—46, стор. 372—396.

Статистика ця не є повною (бракує майже 20% розісланих запитів). (Див. таб. 2).

Сьомий і останній, поки що, перепис про діяльність публічних б-тек був переведений на підставі того-ж закону ч. 430 від 1919 р. в Чехії, на Мораві Шлезьку на 31 грудня 1921 року.

Результати перепису з текстом Fr. Fajera опубліковані в „Československém Statistickém Věstníku“, річн. IV, 1923, зошит 10. Окрім того ці відомості вийшли також і окремою книгою: Dr. František Fajera. Veřejné knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slesku r. 1921. Praha. 1923 (з якої взяті вище згадані таблиці).

Звертаємо особливу увагу українських бібліотекарів на вище згадані статистичні публікації як з боку їх методу, організації, так і змісту. Це зразкові статистичні праці в царині бібліотекарства, окрім того вони є також перводжералами для пізнання минулого й сучасного стану бібліотечної справи в Чехословаччині.

Де-які з них з метою порівняння подають вичерпуючі відомості про стан бібліот. справи в інших державах.

Найбільш цінний в цьому відношенні є опрацьований Ауер-

Таб. 1. Народні бібліотеки на Мораві та Шлезьку на 15 березня 1919 року.

Землі	Бібліотеки є пригугні				Перегляд б-тек що-до кількості томів до:										РАЗОМ		10.000 Львн Оп	
	Лише членам		Кожному		50	100	200	300	400	500	1.000	2.000	3.000	4.000	5.000	10.000		
	кіль- кість б-тек	кількість томів	кіль- кість б-тек	кількість томів														б-тек
Морава.																		
Чеські . .	688	202.343	1.719	527.513	292	426	647	365	203	147	217	69	28	8	3	1	1	
Німецькі . .	314	144.423	235	167.343	40	88	155	71	53	19	61	31	16	5	2	5	3	
Разом . .	1.002	346.766	1.954	694.856	332	514	802	436	256	166	278	100	44	13	5	6	4	
Шлезьк.																		
Чеські . .	41	5.225	145	36.301	39	38	52	27	12	8	4	3	3	—	—	—	—	
Німецькі . .	90	31.860	56	42.070	40	31	14	15	9	7	11	9	6	3	—	—	1	
Разом . .	131	37.085	201	78.371	79	69	66	42	21	15	15	12	9	3	—	—	1	

Його зміст: 1) Показчик літератури про чеське бібліотекознавство, чеською і німецькою мовами, 2) Теоретична розвідка про значіння й мету бібліотек, їх поділ, обсяг, власників, провадження й устаткування, 3) Розвідка про бібліот. законодавство і діяльність громад на користь

бібліотек в Чехії, Спол. Штатах, та в Європі, 4) Огляд стану бібліотек в окремих державах і країнах (в Спол. Штатах Півд. Америки, Англії

Таб. 2. Публічні бібліотеки в Чехії, на Мораві та Шлезьку на 31 грудня 1920 року.

Землі	Бібліотеки	Діючі бібліотеки		Томи			Читальні	Випозичок	Прибутки		Видатки	
		Разом	з них належало громад.	Разом	З того				Разом кор. д.	З того на купівлю книг, ча-сописів і нот. кор. д.	Разом кор. д.	З того на купівлю книг, ча-сописів і нот. кор. д.
					Забавних	Наукових						
Чехія	Чеськ.	1.955	1.148	1.055.163	808.957	172.958	157	1.901.274	2.056.295	1.684.530	1.955.961	580.676
	Нім.	317	207	197.738	124.508	41.276	24	466.054	354.566	221.966	364.243	155.599
Морова	Чеськ.	847	459	283.412	207.482	55.429	93	565.491	584.419	319.317	498.625	269.269
	Нім.	128	88	77.375	48.658	17.761	14	189.017	77.665	41.132	120.937	28.964
Шлезьк	Чеськ.	83	37	23.728	17.945	3.812	3	45.213	79.927	47.191	64.169	37.000
	Нім.	13	12	7.142	3.978	1.051	1	13.460	5.217	630	5.205	3.252
Разом:	Чеськ.	2.885	1.644	1.362.303	1.034.334	232.199	253	2.511.978	2.720.641	2.051.038	2.518.755	886.945
Чех. Мор. Шл.	Нім.	458	307	282.255	177.144	60.088	39	668.531	437.448	263.728	490.385	187.815
Всього		3.343	1.951	1.614.558	1.211.528	292.287	292	3.180.509	3.158.089	2.314.766	3.009.110	1.074.760

Франції, Бельгії, Швейцарії, Італії, Угорщині, Німеччині, Данії, Норвегії, Фінляндії), 5) Огляд бібліот. справи в Австрії, виключаючи Чехію, 6) Бібліотеки Чехії, 7) Проекти законів про провадження й

утримування народних бібліотек в Чехії, 8) Огляд загально-приступних читалень в Чехії в 1905 р. і 9) цифровий матеріал в таблицях.

Не менш цінною є вище згадана праця Ф. Фајег'а.

Автор подає не тільки статичну картину на 31-XII 1921 р., але й динамічну, з'ясовуючи, як виконувався бібліот. закон громадами за останні роки.

Окрім того, ця праця друкується рівнобіжно з чеським також і французьким текстом, що робить її приступною для ширших кол світового бібліотекарства.

Література. Викликавши до життя масу бібліотек, бібліотечних рад, завівши кадри фахових бібліотекарів і засновуючи бібліотекарське шкільництво, подбали чехи також і про відповідну фахову літературу.

Завданням її є допомагати проходити курс бібліотекарських наук, популяризувати бібліотекознавство і полекшити саме провадження бібліотек.

З останньою метою Міністерство Освіти видало дві праці: 1) Příručka pro veřejné knihovny. Vydání A. Praha. 1921. 8°. 80 стор. В ній трактується про організацію, ведення та відчитність у середніх і більших бібліотеках. Текст пояснено багатьма ілюстраціями. В кінці книги подані існуючі нині чеські бібліотечні закони. 2) Друга праця також „Příručka pro veřejné knihovny. Vydání B. Praha. 1921. 8°. 31 стор. Це видання призначено для малих бібліотек. Обидві книги вийшли вже кількома виданнями і успішно виконують свою інформаційно-підручну роль.

Окрім цих офіційних видань вийшла приватним шляхом низка праць ідентичного призначення. Для систематичного огляду поділимо їх на кілька груп.

До першої групи можна віднести праці, що обіймають все бібліотекознавство, зо всіма його галузями.

З поміж них одмітимо серед давніших книжок В. Čermák. Základové knihovnictví. Praha. 1893 та Jan Weber. Zařizování a vedení knihoven. Praha. 1913, а з поміж нових працю видатного чеського книгознавця Ladislav'a Živný'ого. Veřejné knihovny. Jejich vývoj a správa. Praha. 1919. 8°. 120 стор. Видання прикрашене ілюстраціями і служить підручником на державній бібліотекарській школі.

Другою, вже значно меншої вартості, розміру і цілком іншого характеру, є брошура Dr. J. Weber'a. Zakládání a vedení veřejných knihoven. (Příručka pro knihovníky). Šaslav. 1920. 16°. 37 стор.

В 1923 році вийшла також праця Vojtěch'a Vančur'a. Školní knihovny. Návod k jednotnému vedení a reorganizací knihoven škol, obecných, občanských a středních. České Budejovice. 1923. 8°. 72 стор. Видання призначене для потреб шкільних бібліотек. Про інші видання цього роду не згадуємо, бо вони мають другорядне значіння.

До другої групи відносимо праці, присвячені окремим бібліотекам та спеціальним питанням і окремим галузям бібліотекарства.

До першої підгрупи можна зарахувати: 1) L. Živný. Nejstazší Bibliotéky. Praha. 1918. 8°. 12 стор., 2) В. Mansfeld. Technická a knihovnictví v Republica Československé. (Про б-ку „Промислової Єдноти“) Praha. 1922. 8°. 15 стор., 3) Jaromir Malý. Knihovna Národního shromáždění Československého v Praze. Praha. 1921. 8 стор., 4) Stupa, Stan. Něco o knihovnictví francouzském. V Pilzni. 1923. 8°. і т. и. праці.

В другій підгрупі з палітурництва маємо низку праць. З поміж них найважливішими є: 1) Ctibor-Dolenský. Domací Knihařství. Praha. (s. a.) 8°. 110 стор., 2) Ludv Bradač. Úprava knižních vaz-b. 2 vyd. Praha. 1923. 8°. 110 стор., 3) Čtvrtá ročenka Ludv. Bradače.

1923. Praha i t. i. Окрім того, цю галузь розробляє спеціальний періодичний орган чеських інтролігаторів „Knihaž“ (Прага).

З каталогізації (картографії) директор б-ки чеського парламенту Dr. Zdeněk Tobolka видав „Pravidla jimiž se řídí budávaní abecedního seznamu jmenného. Praha. 1921. 8.º 64 стор. Це правила, якими керуються при складанні каталожних карток в б-ці чеського парламенту. Праця складена на підставі німецьких, французьких, англійських та міжнародних каталографічних інструкцій.

Сюди-ж треба віднести й де-які уступи цінної, що-йно розпочатої і ще незакінченої праці Karel'a Nosovského. Nauka knihopisná a nastin vývoje knihkupectví českého. Praha. 1922. (грудень) Sešit 1. стор. 18—45.

Справою ex libr'iciv займається спеціально т-во „Spolek sběratelů a přátel ex-libris“ в Празі. Вони видали три альманахи (в 1919, 1920 і 1921 pp.), видавали два роки свій часопис „Knižní značka“ (4 числа в 1920/21 р. і де-кілька в 1922 р.) і останніми часами видали перший том чудової праці „Sborník pro ex-libris a jinou užitečnou grafiku“. Praha. 1923. 4.º 32 стор. Сюди-ж належить і праця A. Dolenský. Sbirka knižních značek. Praha. 1923. 8.º 48 стор.

Добре представлена у чехів також бібліографічна класифікація в пристосованню до потреб бібліотекарства.

В цій царині чехи мають видатного не лише у них, але й в усій Європі вченого, книгознавця, сучасного директора Чеського Державною Бібліографічного Інституту Ladislava Živný'ого. Він оголосив цілу низку праць з книгознавства, бібліографії, бібліотекознавства та його галузів.

З—поміж них нас в данному разі цікавлять його брошури про міжнародню децимальну бібліографічну класифікацію: 1) Třidění desetinné v praxi (з діаграмою) 1917. Praha 8.º біля 32 стор. та 2) Desetinné třidění. Praha. 1914. 8.º біля 24 стор. Обидві книжки вже вийшли з продажу і є великою бібліографічною рідкістю.

Але найбільшої слави в царині книгознавства, бібліографії та бібліотекознавства здобув L. Živný своєю працею Třidění bibliologické. Úvod do theorie a praxe třidění bibliotéčního a bibliografického. 1920. Praha. 8.º 173 стор. Це капітальна праця, результат кількадесятилітньої теоретичної і практичної праці автора, як в краю, так і за кордоном. В цій праці автор подає картину розвою бібліографічних (або як він каже—бібліологічних) систем класифікації. Книжка може бути підручником на відповідних катедрах високих шкіл.

Той-же автор оголосив в кінці 1923 року працю Nové roslání knihovna ústavů informační. Praha. 1923. 8.º 38 стор. Книга трактує про новітнє питання консультації читачів в бібліотеках та бібліографічних інститутах.

До третьої групи треба віднести цілий ряд статтів і заміток, присвячених бібліотечній справі. Вони розкидані по фахових і загальних часописах, в пресі і т. д.

Звичайно, що навіть покажчика цих писань подати тут немаємо змоги. Зазначимо лише де їх найбільше треба шукати і характер цих праць.

Що до першого питання, то найбільше зустрічаємо такого матеріалу в часописах „Naše Kniha“ (двохтижневик, в Празі від 1920 р.), „Kniha“ (також в 1920 р.), „Knihomil“ (бібліофільський орган, виходить в Празі, останніми роками під назвою „Knihomol“), „Česká Osvěta“ (в Празі), „Literatura“, „České knihovnictví“ (було в 1900/901 pp.), „Česká Škola“, „Pedagogické Rozhledy“, і звичайно в органі чеських бібліотекарів „Časopis Československých Knihovníků“ (в Празі, з 1922 року) про який ми вже згадували.

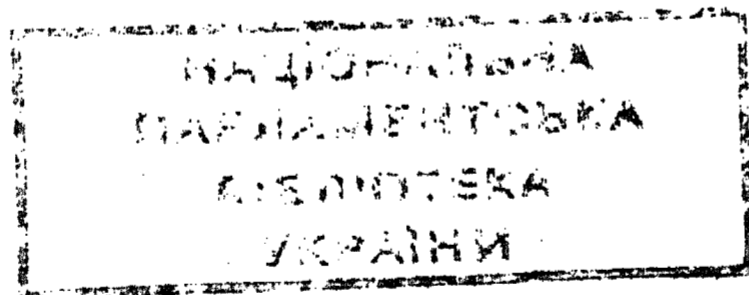
З часописних статтів дуже цікава для нас є стаття Ету. Doležalov'oi Nováko'oi. Veřejná knihovna dětská v Charkově („Книга“, Praha, 1920, чч. 7—8, 9—10.). Долежалова пробула 11 років на Україні і працювала довший час під керівництвом Мартинової в Харківській дитячій бібліотеці, яку й описала в зазначеній великій статті.

Потім особливо цікаві для нас також відомості про бібліотечну справу на Підкарпатській Україні. (Див. „Časopis Čsl. Knihovníků“ за 1922 р. ч. 1—3 (стор. 28, 37), ч. 4—5 (стор. 26) і за 1923 р. ч. 1—3 (стор. 39), ч. 4—7 (стор. 138). Відповідні відомості знаходимо також в книжках: 1) Podkarpatská Rus. Під редакцією інж. Jar. Nečas'a. 1923. Praha 8°. 206+6 стор., та 2) Vaclav'a, Drahný. Podkarpatská Rus, její pžiradní a zemědělské poměry. Praha. 1921. Vyd. Ministerstva Zemědělství. 8°. 113 стор.+1 мапа.

Поданий нарис про сучасний стан чеської бібліотекарської літератури слід доповнити ще заміткою про ті праці, що виготовляються або знаходяться тепер в друку.

З поміж них цікавою з погляду бібліотекарства має бути серія під назвою „Knihovna českoslavenského knihovníka“, що складатиметься з I. „Protokoll loňského (1922-го) knihovnického sjezdu“, та інших праць.

Потім L. Živný виготовляє „Rukověť bibliographie“. Він же найближчому часі видасть працю „Nauka o popisu“ (каталогграфія). Праця складатиметься з 2-х томів і матиме до 300 стор. друку in 8°. Dr. Ant. Dolenský ладнає нове видання „Slovníka pseudonimů.“ Dr. Zd. Tobolka виготовляє „Knihovnictví“, Jaromír Malý „Knihovnickou ročenku“, і т. д. А що найважливіше виготовляється і незабаром вийде „Českoslavenské Knihovnictví“. Це має бути підручна й шкільна книга з усіх питань чесько-словацького бібліотекознавства. Праця обійматиме біля 35 друк. аркушів, великої вісімки, цеб-то біля 560 стор.+80 стор. різних долатків і ілюстрацій.

271 91 02

LiHa 3-00

B48795

548

83